

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Олександра Васильовича Ісаєнка «Управління правовим захистом результатів інтелектуальної діяльності науково-педагогічних працівників післядипломної педагогічної освіти», подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.06 – теорія та методика управління освітою

Актуальність обраної теми. На порозі вступу України у європейський простір особливої ваги набирає питання забезпечення захисту прав інтелектуальної власності у галузі освіти. Особливо актуальною є ця проблема для інститутів післядипломної педагогічної освіти, оскільки вони сприймаються суспільством, за визначенням С.Ф. Клепка, як «мислячі організації», які культивують знання та послуговуються інформацією не тільки як основними ресурсами, але й як інструментами підвищення якісної конкурентоспроможної освіти. У цьому контексті відбувається зміна вектору управлінської парадигми, оскільки у системі управління освітніми організаціями пріоритет функції контролю заміщується домінуванням мотиваційних механізмів для розвитку інтелектуального потенціалу та трансферу педагогічних технологій як важливого сегменту ринку освітніх послуг у системі післядипломної освіти.

На жаль, змушені констатувати, що сьогодні реформування освіти відбувається у розбалансованому нормативно-правовому полі. В Україні діють 10 спеціальних законів щодо сфери інтелектуальної власності. Однак низький рівень правової культури та правосвідомості науково-педагогічних працівників не сприяє повною мірою захисту прав інтелектуальної власності на розробки результатів педагогічної творчості. Тобто, як стверджує сам автор на стор. 109, «управління правовим захистом результатів інтелектуальної діяльності науково-педагогічних працівників ППО нині є фрагментарним» і однією з причин такого стану, є «недосконалість інструментів оцінювання, обліку й оподаткування результатів інтелектуальної діяльності».

Отже, тематика дослідження є безумовно актуальною, вибір об'єкта з урахуванням його неповноти і суперечності можна вважати цілком виправданим.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію

виконано в межах комплексної теми наукового дослідження кафедри економіки та управління персоналом ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України «Підвищення якості трудового потенціалу в контексті реалізації компетентнісного підходу засобами професійної освіти».

Новизна наукових положень і рекомендацій. Вперше предметом усебічного аналізу стали наукові основи та модель системи управління правовим захистом результатів інтелектуальної діяльності науково-педагогічних працівників післядипломної педагогічної освіти. Новизна розробленої моделі, полягає в тому, що за допомогою управлінських механізмів реалізуються концептуально-методологічний, науково-методичний, інструментально-технологічний і оцінювально-результативний модулі. Важливим доробком дисертанта є структура правової культури як сукупність мотиваційно-ціннісного, імперативно-когнітивного і діяльнісно-поведінкового компонентів, що сприятиме загалом розвитку управлінської культури керівників освіти. Виокремленні автором суттєві ознаки управління правовим захистом результатів інтелектуальної діяльності науково-педагогічних працівників післядипломної педагогічної освіти, сформульовані дефініції, навчально-методичне і програмне забезпечення формування правової культури науково-педагогічних працівників, безумовно, збагачують теорію і практику управління освітою.

Ступінь обґрунтованості та достовірності положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Усі наукові положення і висновки є достатньо обґрунтованими. Достовірність отриманих автором результатів, висновків і рекомендацій забезпечується застосуванням сучасних теоретичних методів, їх кількісною та якісною відповідністю результатам експериментальної перевірки. Сформована автором якісна джерельна база є свідченням значної інформативності наукового дослідження. Вона включає 413 найменувань, із них 76 – зарубіжних видань. Результати дослідження апробовані на 5 конференціях різного статусу та рівня. Ретельне вивчення наукових джерел та узагальнення практики управління закладами післядипломної педагогічної освіти дали можливість автору чітко сформулювати об'єкт і предмет, мету і завдання,

вбудувати науковий апарат і дібрати відповідні методи для проведення дисертаційного дослідження.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Розв'язуючи перше завдання, дисертант піднімає низку важливих освітніх проблем сьогодення, серед яких: зростання вимог до професійної компетентності науково-педагогічних працівників, зокрема, до їх рівня правової культури як вагомого підґрунтя прийняття адекватних рішень у сфері захисту інтелектуальної власності; потреба оновлення нормативно-правової бази освіти у зв'язку з наявністю суперечливих положень, що ускладнюють їх практичну реалізацію; відсутність керованості захистом прав на результати інтелектуальної діяльності.

Заслужують високої оцінки результати розв'язання другого завдання у підрозділі 2.2., у якому автор обґрунтовує необхідність розвитку засад правового менеджменту у закладах післядипломної педагогічної освіти. Розглядаючи генезис змісту поняття «інтелектуальна власність», у роботі подано концептуальні ідеї різних наукових шкіл. Відрадно, що для проникнення у глибину змістового контенту понять автор спирається на філософські ідеї Ф. Мірабо, І. Канта, пов'язуючи появу інтелектуальної власності з розвитком цивілізації, який стимулює увагу суспільства до інтелектуальних продуктів. Цікавою знахідкою роботи є визначення специфічних рис інтелектуальної економіки. Важливими є положення, розроблені дисертантом, на основі яких може відбуватись управління правовим захистом науково-педагогічних працівників ІППО (стор.87).

У ракурсі реалізації третього завдання дисертант розглядає правову культуру як невід'ємний компонент професійної компетентності науково-педагогічних працівників, що включає «систему моральних орієнтирів», «цінність права як інструменту захисту особистості», прояв толерантності в суспільних правовідносинах. На основі дослідження сучасних тенденцій, що впливають на формування правової культури науково-педагогічних працівників (с. 98-99), виділено організаційно-правові та педагогічні умови її формування.

Найважливішим досягненням автора є модель системи управління правовим захистом результатів інтелектуальної діяльності науково-педагогічних працівників післядипломної педагогічної освіти на стор. 117 дисертації (рис. 2.2), у якій чітко в кожному модулі виокремлені управлінські компоненти, що допомагають побачити ефективні механізми взаємодії всіх складових цієї моделі. Особистий вклад Ісаєнка О.В. простежується і в обґрунтуванні менеджменту правової культури науково-педагогічних працівників, що включає: створення мотивації, цілепокладання, здійснення контролю, установлення ефективних комунікативних зв'язків на суб'єкт-суб'єктному рівні, дотримання принципів педагогічного спілкування (с.126). Послуговуючись структурно-функціональним підходом, Ісаєнко О.В. розробляє *педагогічні умови* управління правовим захистом результатів ІД науково-педагогічних працівників, визначає низку загальних *управлінських функцій* (мотиваційної, аналітичної, організаційно-конструктивної, інформаційно-технологічної, контролюючої) та *специфічних*: моніторинг, корекція і нормування діяльності основних суб'єктів ППО (с. 126).

Оригінальним є висновок про те, що «Модель правової поведінки і управлінських впливів... є перетворенням інформації відповідно до мети й умов у певну організаційну структуру (модель, програму дій), а одиниці функціонального складу науково-педагогічної діяльності утворюють функціональні характеристики педагогічного управління» (с. 50).

Заслуговує високої оцінки той факт, що автор доводить актуальність вибраної теми протягом усієї роботи, зокрема виділяючи цілий каскад проблем, серед яких: багаторівнева система управлінських проблем, пов'язаних зі здобуттям і захистом прав на результати інтелектуальної діяльності, що потребують системного врегулювання (стор. 21); деякі проблеми інтелектуальної діяльності, зокрема: громіздкість, значна витратність щодо отримання прав на об'єкти авторського права (стор. 27); низький рівень захищеності прав власності; слабка динаміка інноваційного розвитку інтелектуальної діяльності.

Варто відзначити високий рівень методологічної грамотності дисертанта, який в якості інструментів наукового аналізу використовує цілу низку підходів:

інституціонально-професійний та особистісний (с. 48), історико-педагогічний і хронологічно-проблемний (с.49), двохаспектний, організаційно-структурний (с. 50), діяльнісний, функціональний (с.104), системний, процесуальний (с. 111).

Заслуговує на увагу введення у науковий обіг вітчизняного освітнього менеджменту категорій, пов'язаних із правовим захистом результатів інтелектуальної діяльності науково-педагогічних працівників. Засобами порівняльного аналізу автор досліджує схожості та відмінності низки понять: «співавторство» і «співробітництво» (с. 84), «охорона прав інтелектуальної власності» (с. 100) і «захист прав інтелектуальної власності» (с. 101); «моделювання», «проектування», «прогнозування» (с. 113-117). Таким чином, на основі методу аналогії автор досліджує не тільки властивості порівнюваних явищ, а й їх прями і непрямі взаємозв'язки, загальні тенденції їх функціонування та розвитку у системі понять та категорій. Ще один важливий доробок дисертанта – технологія проектування авторської моделі (с.120-121), яка складається з низки етапів, взємопов'язаних послідовними алгоритмами: від вибору методологічних засад дослідження до аналізу результатів моделювання та коригувальних процедур.

Дисертантом проведено досить ґрунтовний триетапний експеримент, що включає програму комплексного пролонгованого розвитку правової культури працівників системи ІППО, реалізація якої дозволила досягти високих результатів. Статистичний аналіз отриманих даних засвідчив її ефективність.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання. Дисертаційне дослідження О.В. Ісаєнка має практичне значення для розбудови системи захисту інтелектуальних продуктів, які циркулюють у сфері післядипломної педагогічної освіти, для розвитку механізмів їх правового регулювання. Цінним продуктом дослідження є навчально-методичний комплекс «Формування готовності науково-педагогічних працівників до захисту прав інтелектуальної власності», що стимулюватиме не тільки розвиток практики освітнього менеджменту, але й сприятиме уникненню

проблем і забезпечить правові засади управлінських рішень під час впровадження освітніх інновацій.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях. Основні результати дисертаційного дослідження опубліковано у 12 працях: 5 статей у фахових журналах і збірниках наукових праць, 1 стаття в наукометричному виданні, 4 тези доповідей у збірниках матеріалів наукових конференцій, 2 науково-методичних посібники.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації. Змістовне та логічне вирішення поставлених завдань дослідження повною мірою відображені у концентрованому тексті автореферату. Висновки дослідження відповідають його завданням та впливають зі змісту роботи.

Зауваження та побажання до дисертаційної роботи:

1. Недостатня увага приділена сучасним проблемам практики створення і захисту об'єктів права інтелектуальної власності у закладах післядипломної освіти, зокрема, таких як: підручники, посібники, методичні розробки, методичні рекомендації, виховні проекти, авторські програми тощо. Тому, на наш погляд, варто було описати ці об'єкти з точки зору управління процесами їх створення, набуття прав на них та можливу їх комерціалізацію.

2. Спірним, на наш погляд, є результат системи управління правовим захистом результатів інтелектуальної діяльності науково-педагогічних працівників післядипломної педагогічної освіти (в оцінювально-результативному модулі) (рис. 1 на стор. 127) – «Сформованість правової культури науково-педагогічних працівників щодо захисту результатів інтелектуальної діяльності в системі післядипломної педагогічної освіти». Це є лише частковий продукт системи управління, оскільки результат функціонування будь-якої системи управління має комплексний характер. Результатом управління, на нашу думку, можуть бути: управлінські рішення щодо підвищення ефективності правового захисту результатів інтелектуальної діяльності працівників ІППО; організаційні ефекти; сформований менеджмент правової культури; відсутність порушень прав на об'єкти інтелектуальної власності; наявність заходів запобігання порушення

прав на об'єкти права інтелектуальної власності тощо.

3. Недостатньо коректною є таблиця 3.1. на стор. 153 «Шкала оцінювання». По-перше, незрозумілою є методика отримання кількісних характеристик показника (вагомості). По-друге, поняття «показник» і «вагомість» не можна ототожнювати, оскільки показник – це «окремі або комплексні дані, які містять суттєву інформацію про стан важливого аспекту системи освіти у формі шкали, на які практично неможливо встановити критичну точку» (Альберт Тайджиман, Невілл Полствейт), а вагомість – це ступінь важливості одного показника відносно інших. По-третє, недоречною є сама назва таблиці «Шкала оцінювання», краще будувати таблиці з назвами «Критерії оцінювання», «Кваліметрична модель», «Діагностична таблиця». В цих таблицях вписують показники (фактори), критерії, бали оцінювання (або шкальні оцінки), вагомість показників, інтегральна оцінка тощо.

4. На стор. 49 автор підкреслює, що «історико-педагогічний і хронологічно-проблемний підходи до дослідження ППО в Україні вможливають виявлення закономірностей інтелектуальної діяльності науково-педагогічних працівників, їхнього професійного становлення і поступального розвитку», а на стор. 130 дисертант стверджує, що «визначено закономірності динаміки зміни, самоорганізації та розвитку системи в умовах її функціонування, встановлено причинно-наслідковий зв'язок між поведінкою системи і характером керуючого впливу». Однак у роботі вказані закономірності чітко не окреслені, хоча загалом у тексті дисертації вони проглядаються.

5. Дискусійним є висновок автора на стор. 132 про те, що «розвиток творчої складової у професійній діяльності науково-педагогічних працівників не має перспектив, якщо не гарантована винагорода автору за його працю», оскільки сучасна практика функціонування закладів післядипломної педагогічної освіти переконливо підтверджує той факт, що саме педагогічна ініціатива є рушієм прогресу у сфері освіти, а не матеріальна винагорода.

Висловлені міркування і зауваження мають дискусійний характер і не зменшують загальної позитивної оцінки виконаної роботи.

Отже, зміст дисертації та її виклад свідчать про завершене наукове дослідження, в якому піднято вагомий пласт проблем у сфері управління правовим захистом результатів інтелектуальної діяльності працівників закладів післядипломної педагогічної освіти і вказані підходи до їх вирішення.

За актуальністю, науковою новизною, вірогідністю та практичною цінністю, змістом і оформленням дисертаційна робота «Управління правовим захистом результатів інтелектуальної діяльності науково-педагогічних працівників післядипломної педагогічної освіти», відповідає вимогам п.п. 9, 11-14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, що дає підставу для присудження Ісаєнку Олександрю Васильовичу наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.06 – теорія та методика управління освітою.

Офіційний опонент
доктор педагогічних наук,
завідувач кафедри методики
викладання навчальних предметів
та освітнього менеджменту
Тернопільського обласного комунального
інституту післядипломної педагогічної
освіти

О.С. Боднар

Підпис О.С. Боднар засвідчую:

Директор Тернопільського обласного
комунального інституту післядипломної
педагогічної освіти,
кандидат історичних наук, доцент

О.М. Петровський

11.05.2016